

צ'נסטוחובה שלי – תומר גקלר

מתי החל מסע השורשים שלי ?

אולי, אחרי שחזרתי ממסע "עדים במדים" בפולין במסגרת שירות המילואים שלי ?

אולי, כשהצעתי לאימא לצאת איתי לכבוד יום הולדתה ה-70 בעקבות שורשי המשפחה בפולין ובליטא ?

אולי, ממש כשעלינו למטוס לפולין אחרי ארבע שעות המתנה בנתב"ג?

האמת היא שהמסע התחיל עבורי ממש מהיום בו נולדתי. אני דור שלישי לניצולי שואה שניסו בכל כוחם לחיות חיים נורמליים, ניסו ולא תמיד הצליחו.

תומר גקלר - ליד אבן הזיכרון של צ'נסטוחובה במחנה המוות בטרבלינקה

לכאורה חיינו חיים רגילים סיפורי השואה שנשמעו בבית מידי פעם נראו בעינינו כסיפורים הרואיים על גיבורים שברחו ושרדו, מאין סופר-מנים שחיו איתנו. את סיפורי הזוועות שמדי פעם חלקו איתנו לא ממש הבנו, נפשנו הצעירה הייתה עדינה מידי כדי להבין, אך הסיפור נטמע בנו ויותר מהסיפור נטמעה בנו החרדה, ייצר ההישרדות, הנחישות ההתמדה, תאוות החיים, אך גם מידה לא קטנה של עצב תמידי שמלווה אותנו בירושה של דורות בלי שתמיד נדע מה המקור שלו.

אם כך, המסע שלי לפולין וליטא מתחיל בחיפוש אחר השורשים של כל הסבים והסבתות שלי אשר ניצלו בציפורניהם משם, ולצ'נסטוחובה אני מגיע בעקבות אחד - אריה לייב קולין הכהן, או כפי שהוא בשבילי סבא אריה.

סבא נפטר כשהייתי בן 9 וזיכרונות הילדות שלי ממנו דלים מאוד. כילד חוותי את סבא כאיש מבוגר וגלותי.

אף פעם לא ממש דיברתי איתו, כשהייתי בן 9 ולאחי יואב הייתה בר מצווה, סבא נתן לי במתנה טלית קטנה, טלית שנשארה בארון אצל אימא שלי

ממתינה לי בסבלנות שאצא לחפש אחרי הסבא שלא הכרתי.

את המסע המחודש שלי להכרות עם סבא התחלתי בגיל מבוגר, אחרי שנים שברחתי מסיפורי השואה ומההיסטוריה המשפחתית שלי. כמו כולם רציתי להיות הכי ישראלי, הכי איש העולם הגדול, הכי משכיל, הכי מגניב, הכי הכי. אבל יש רגע בו אדם עוצר ומתבונן על חיוו ושואל מי הוא באמת, עבורי הרגע

הזה התחיל לנבוט לקראת גיל 40. שני ילדי הצעירים גדלו לתוך תרבות גלובאלית ומערבית והתחלתי לשאול את עצמי מה אני רוצה בשבילם ומה אני רוצה בשביל עצמי.

ממש באותו תקופה, ביום קיץ, צלצל הטלפון ומעברו השני של הקו הייתה קצינת הקישור של גדוד המילואים בו שירתי באותה תקופה. ציפיתי לזימון סטנדרטי למילואים אבל לקצינת הקישור הייתה הפתעה – יש לנו הקצאה להוציא אותך למסע "עדים במדים". האמת שהופתעתי ולמרות שלא סירבתי באופן רשמי, ביני לבין עצמי החלטתי שאני לא יוצא. אני את הסיפור שלי עם שואה סיימתי בטקסי בית הספר התיכון.

לקח לי עוד שבוע של הרהור ושיחה עם אחי הגדול עד שהבנתי שאין לי מה להפסיד, אם מישהו מציע לך טיול בחו"ל בחינם לא אומרים לא אפילו אם זה לטרבלינקה, זה פחות או יותר היו השיקולים שהיו לי בשעתו ליציאה או סירוב.

שש שנים לפני אותו טלפון, אבי דוד גקלר נפטר ממחלת הסרטן. בחודשים לאחר שנפטר מצאתי את עצמי מתקשה לשחזר את הרגעים היפים, את החיים שלפני המחלה ורגעי החסד בחודשים האחרונים שליוויתי אותו. כל שהצלחתי לזכור הוא את הרגעים הקשים בימים ובשעותיו האחרונות. הקושי הזה חידד אצלי את ההבנה שלטראומות בין אם הם אישיות, קהילתיות או לאומיות יש יכולת להשתלט על הזיכרון ובסופו של דבר על ההווה. התובנה הזו בקעה בי לפתע תוך כדי הנסיעות הארוכות בזמן מסע "עדים במדים" לפולין. ההבנה שההתבוננות שלנו בחיים היהודיים טרם השואה נצבעו במכוון או שלא במכוון בצבעים הקודרים של אקורד הסיום שלהם – שואת יהודי אירופה והשואה הפרטית של משפחתי שלי.

מתוך הבנה זו יצאתי ללקט שברי עדויות וסיפורים שיעזרו להבין רצף דורות עשיר בעומק רעיוני ותרבותי אשר יחבר אותי לשורשי למקור ממנו באתי.

אריה לייב קולין נולד בצ'נסטוחובה ב 8 לאפריל 1913, למשפחת דתית שומרת מסורת, יחד עם זאת ממעט הסיפורים שהצלחתי ללקט נראה שלצד

נאמנות גדולה למסורת אבותיו, המשפחה הייתה פתוחה למודרנה. סבי ואחיו משה השתייכו לחסידות רדומסק שהייתה פעילה מאוד באזור צ'נסטוחובה לפני השואה. מעבר לעובדה זו לא הצלחתי לגלות הרבה על החיים שלפני השואה. לסבא אריה היו שתי אחיות, שרה ורחל, שכנראה נשלחו לטרבלינקה כמו הוריהם פרידה (לבית רייך) ושלום קולין.

את המסע לפולין התחלתי לתכנן אחרי שנתיים של שליחות בניו יורק ולכבוד יום הולדתה ה-70 של אימי שושנה גקלר ביתו של אריה. למסע הצטרפו חיים

גקלר, דוד שלי, גם הוא בן לניצולי שואה ואשתו אוולין. יחד יצאנו עם הרבה שבבי מידע וברגשות מעורבים מנסים להבין את הלא מובן.

על גבורתו ועומק אישיותו של סבא למדתי בהכנה למסע המשפחתי. את השואה עבר סבא יחד עם אחיו משה קולין בגיטו ובמחנה עבודת הכפיה האסג פלצרי שהיה מפעל ליצור תחמושת למאמץ המלחמתי הגרמני בצ'נסטוחובה.

כשיצאנו לדרך מקרקוב לצ'נסטוחובה לא ידעתי שהמבנים בהם היו המפעלים עדיין עומדים. הביקור במפעלים היה למעשה הפעם הראשונה שנפגשנו עם תחנה במסע שמתקשרת לסיפור האישי של משפחתי, המחשבה על הימים והשעות הארוכות שעשה פה סבי עוררה בי השתאות. בעיקר העסיקה אותי המחשבה על המחשבות שלו באותה תקופה, האם חשב עלי? על נכד שיהיה לו יום אחד ויזכה לגור במדינת ישראל? איזו מין תקווה החזיקה אותו באותן שעות ארוכות שעבד במפעל הכפיה?

מהמפעל עצמו לא נשאר הרבה, מבנה לבנים ישן והרוס, אך בזכות לוח הנצחה שהוצב במקום על ידי ה"ארגון העולמי של יהודי צ'נסטוחובה וצאצאיהם" יכולנו לחוש בעוצמתו של המקום.

בהמשך הביקור בעיר ביקרנו במוזאון להיסטוריה יהודית, בבונקר המסתור ברחוב Stary Rynek 24 (כיכר השוק הישן) בו הסתתרה משפחת פריימן, ורק שם כשירדנו אל הבונקר יכולנו לחוש את שחשו אלה שהסתתרו במקום, ובאנדרטה לזכר יהודי צ'נסטוחובה, כיכר השילוחים ממנה גורשו כ-40,000 מיהודי הגטו למחנה המוות בטרבלינקה ובכללם ככל נראה גם בני משפחתי.

צעדנו ברחובות צ'נסטוחובה וברחובות בהם היה הגטו, הבטנו בבתים, באבנים, באנשים ומחשבתי ודמיוני נדדו אל אותה תקופה בה סבי ואחיו דוד משה הסתובבו ברחובות אלה.

שיאו של הביקור בצ'נסטוחובה היה דווקא באתר שלא קשור ישירות לזיכרון השואה. בעזרתו האדיבה של אלון גולדמן יו"ר ארגון יוצאי צ'נסטוחובה בישראל הצלחנו לאתר לפני צאתנו למסע את כתובת המגורים בה התגורר סבי עם משפחתו. לא ידענו אם בניין המגורים המקורי קיים, וכשהגענו ציפתה לנו הפתעה. בניין המגורים בכתובת 11 Garncarska לא רק שקיים, אלא אף שמור כמעט בגרסה ובעיצוב המקורי שלו. בנין מלבנים שרופות אדומות בן שתי קומות ולו חצר פנימית ומסביבו עזובה גדולה. נכנסנו לחצר הבניין ולחדר המדרגות ולרגע הייתי יכול לדמיין את סבא יורד למולנו כאדם צעיר.

הביקור בצ'נסטוחובה היה קצר, אך היווה נקודת פתיחה משמעותית להמשך המסע שלנו בפולין ובליטא. ובאשר לסבא שלי, סבא אריה. סבא שרד את השואה יחד עם אחיו משה והיה בין אותם בני צ'נסטוחובה שיצאו אל החופש ב 17 לינואר 1945, עת שחררו הרוסים את צ'נסטוחובה.

כמו שורדים רבים אחרים הם החלו את מסעם לעבר ארץ ישראל ומצאו את עצמם במחנה פליטים באיטליה בהמתנה לעליה לארץ. שם הכיר סבא את סבתי שרה גם היא ניצולת שואה ושם החליטו להתחתן. במהרה נולד להם בן יוסף אחיה הבכור של אימי. לצערם יוסף לא היה ילד בריא והם נאלצו להמתין עם העלייה. הם עברו מאיטליה לפינלנד שם התגוררה אחותה של סבתי עוד טרם המלחמה והתגוררו שם עד שנת 1972, רק אז כששניהם התקרבו לגיל 60 הגשימו סבי וסבתי את חלומם לעלות לארץ. הם עשו זאת בעקבות אימי שעלתה לארץ לבדה כמה שנים קודם לכן בגיל 16.

על אף זיכרונות השואה, וקשיים רבים נוספים שפקדו את סבי וסבתי. הם לא איבדו את חיוניותם ותאוות החיים שלהם. סבא נעשה אדם עמיד ומצליח, הוא פתח עסק משגשג והמשיך לשמור על אורח חיים יהודי, העמיד צאצאים שגם הם עצמם היום הורים סבים וסבתות.

ברגעים של אתגר וקושי אני מוצא עצמי מהרהר לא פעם בסבי אריה ולא רק בסיפור הישרדותו בתקופת השואה, אלא דווקא בחיים שבנה לעצמו לאחר השואה, ההתעקשות לחיות, להקים משפחה לשגשג בעסקים להגשים את חלומו לעלות לישראל, כל אלו מהווים עבורי מקור השראה ליצירה היום יומית של החיים.

אנו מודה לאלון גולדמן יו"ר ארגון יוצאי צ'נסטוחובה בישראל על שסייע לי בהכנת המסע ודרבן אותי לעלות את הרשמים שלי על הכתב.